

SZÜRKE ÉLET (Kisregény 2. rész)

Írta Rónay György

Becsuktam a füzetet és fölnéztem; csak akkor vettem észre, hogy már nem vagyok egyedül a hallban. Nem messze a bejárattól alacsony, vékony kis nő állt, szerényen a falhoz húzódva, feketésbarna téli kosztümben; fején kucsma, mellette a földön útításka. Fekete haja egyetlen, vastag varkocsba fonva kigyózott elő a kucsmája alól, végigfolyt baloldalt keskeny, sápadt kis arca mellett s eltűnt a magasra gombolt, prémes kosztümkabátban. Meglepően hatott, hogy egyszerre csak ott van, és csak áll a táskája mellett komoly arccal, szemét lesütve, mint egy idegenbe került, kicsit félszeg diáklány, vagy mint egy útra készülő, civilbe bújtatott apácanövendék. De a legmeglepőbb a haja volt, ez a féldoldal, nyakba dugott varkocs. Soha nem láttam még ilyen hajviseletet.

Ki lehet és mire vár? Mintegy válaszul a bár felől a zene dühös dobolással fölerősödött, majd hirtelen abbamaradt, és a váratlan csöndben tisztán hallani lehetett, hogy egy közeli toronyban, talán éppen a *Chrystus frasobliwy* templomában tizet üt az óra.

Honnan sejtettem volna, hogy ő az a tolmács, akivel Lindowski napok óta hiteget minket? Valahányszor egy-egy Madame Schwalbe fölött való kétségbeesési rohamunkban fölhívtuk és a vezetőnkül ígért magyar egyetemi hallgató iránt érdeklődtünk, mindig azt a választ kaptuk: pillanatnyilag nincs a fővárosban, valahová vidékre utazott, de legyünk nyugodtak, mire Krakkóba megyünk, a föld alól is előkeríti.

Igen, miből sejthettem volna, hogy ő a várva várt tolmács, kalauzunk és — mint Mód Márton mondta később Sopotban — gondviselőnk arra a másfél hétre, amit még Lengyelországban töltünk? Bejönni nem látam; joggal gondolhattam — egyébként ahogy szemügyre vettem, valóban azt is gondoltam — hogy itt lakott a szállodában, valószínűleg a szüleivel, és most azokat várja, hogy taxiba szálljanak és kihajtassanak a pályaudvarra valamelyik éjszakai vonathoz. Emlékszem, még némi furcsa sajnálkozásfélét is éreztem, amiért talán már a következő percben örökre eltűnik előlem ez a riadt kislány, komoly kis arcával és különös, féldoldal varkocsával.

Aztán minden kiderült, amikor Lindowski beviharzott.

Természetesen megint késett, bár ezúttal csak két-három percet. Úgy tett, mintha lélekszakadva rohanna valahonnét, ahol valamilyen fontos és halaszthatatlan ügyet intézett, valahová, ahol már türelmetlenül várják valami hasonlóan fontos és halaszthatatlan ügyben. Kipirult arccal, kapkodva lélegzett, kezét dörzsölte, „zima, zima” — hajtogatta, és mint a mágnes rántott magához minket, őt a fal mellől, engem a karosszékből, és diadalmasan rám nézett:

— *Eh bien, voilà l'interprète.*

Olyan grandezzaival mondta, mint a bűvész, aki éppen most varázsolta elő a galambot a frakkja ujjából. Itt a tolmács, tessék, úgy, ahogy eleve megmondtam, kezdettől fogva megrendeztem; éppen csak játszottam egy kicsit az idegeitekkel, éppen csak egy kis drámai feszültséget teremtettem. Mert állítólag színházi ember volt, de hogy pontosabban miféle, rendező-e, vagy esetleg csak gazdasági titkár, az végülis egész lengyel útunk folyamán sem derült ki.

Mindenesetre bekövetkezett a már-már reménytelen fordulat: megjelent a tolmács. Kezet nyújtott; a vékony, hosszúkás, hűvös kéz éppen

csak egy pillanatra pihent meg a tenyeremben, nem tovább és nem súlyosabban, mintha röpke madárszárny súrolta volna.

Lindowski, talán mert valóban fázott, talán mert ezzel is jelezni akarta a sietségét, lábait kapkodva topogni kezdett, olyasféle helybenfúttással, mint start előtt az atléták, és közben hadarva közölte a végső tudnivalókat, föl váltva lengyelül és franciául, hol öhozzá fordulva, hol énhozzám. Először is azt, hogy ez ugyan nem az a tolmács, akit eredetileg gondolt, mert az férfi lett volna, ez pedig nő, viszont rendkívül ügyes és megbízható, nyugodtan ráhagyatkozhatunk; a vasúti jegyeink nála vannak, és Krakkóból Gdanskba is éjszaka, hálókocsin utazunk, úgy ahogyan *pan* Mód kívánta; Krakkóban is, Gdanskban is autót bocsát rendelkezésünkre az ORBIS; a szobákat mindenütt lefoglalták, de ha valami zavar lenne, a tolmácsnő majd mindent elintéz; továbbá... továbbá... — ismételte, mint egy lejárt lemez, arca elmerévült, mintha hirtelen révületbe esett volna, aztán fűjt egyet.

— *Alors, je vous laisse.*

Azzal valóban magunkra hagyott.

Világéletemben viszolyogtam az ilyen váratlan helyzetektől. Csapnivaló társalgó vagyok; egyedül maradni valakivel, akit alig ismerek, vagy akinek csak az imént mutattak be, kivált ha az illető nő, tehát bizonyos iratlan illemszabályok szerint mégiscsak nekem kell szórakoztatnom: ez többnyire fölér számomra egy kisebbfajta vesszőfutással. Közös témát keresni valakivel, akivel eddig még semmi közös témám sem volt, s nem ismerem a hajlamait, az érdeklődését: képtelen vállalkozás, legalábbis nekem. Torkomra forr a szó, és egyszerűen nem jut eszembe semmi; vagy olyan nyilvánvaló hülyeségek jutnak eszembe, hogy ki se merem mondani. De mindig irigyeltem a könnyed csevegőket, akik bármikor bármilyen társalgásba fűgén fejest ugranak, a közhelyek zsonglőrjeit, akik elegáns mozdulatokkal úgy pörgetik ujjuk, illetve nyelvük hegyén a súlytalan fecsegés előregyártott elemeit, mint bűvész a labdáit, és pirulás nélkül, sőt egyenesen az újdonság varázsával tudják elsűtni a legarcprítőbb szölamokat meg a legolcsóbb bókákat. Irigyeltem sokszor még azokat a szerencsés nyelveket is, amelyeknek kész áthidaló szövegeik vannak, évszázados használatban kicsiszolódott, nemzedékről nemzedékre szálló, bármikor alkalmazható „belépők”, mint a franciáknak a híres *comment allez-vous*, ami mindent megkönnyít, mindent megold, minden gátláson diadalmaskodik, s egyszerre a helyzet magaslatára emeli még a legfélsezegebbeket is. Boldog franciák! Csak egyetlen pillanatra kell összeszedniük az erejüket, megfeszíteniük a képességeiket: az ajtónyitás, vagy a szobába lépés pillanatában egy lendületes *comment allez-vous?* erejéig. Valósággal legázolják vele az ellenfelet, olyasformán, mint a gyávák, akik hűnyt szemmel, iszonyú ordítással rohannak a veszedelembé, és mindenkit megfutamítanak. A *comment allez-vous* kivédhetetlen fegyver, ezt nem lehet visszafordítani, egy „hogyan van?”-ra nem lehet egy másik „hogyan van?”-nal felelni; erre válaszolni kell, érdemben, és ténylegesen; mindenestre beszélni kell, és ami a legfontosabb: a *másiknak* kell beszélnie. Nyilván ezért is találták ki a franciák, akik mindig nagy művészei voltak a társalgásnak.

Nekünk, sajnos, nincsenek ilyen szentesített belépőink, ilyen jól kikísérletezett, hatékony gátlásoldóink. Egy magyar háziasszonyt nem lehet lerohanni azzal, hogy „hogyan van?”, s aztán világfiás fölényt mímelve várni a választ. Egy barátom még valamikor közös fiatalágunkban zavara leküzdésére a *comment allez-vous* helyett kitalálta a cigarettát: minden ajtónál, mielőtt besöngetett, minden küszöbön, mielőtt belépett, rágyúj-

tott, és mintha leplezni akarná a hadmozdulatait, füstfelhőbe burkolódzott. A módszer azonban erősen vitatható: barátomnak hamarosan olyan híre kelt, hogy kedves fiú ugyan, de kinosan neveletlen, még azt sem tudja, hogy nem illik égő cigarettával bevonulni valahová és a füstöt a háziasszony orra alá fújni. Egy másik barátom a francia mintát követte, nyilván ösztönösen, mert nem tudott franciául és nem is járt soha Franciaországban; tudomásom szerint ő volt az egyetlen, aki mindenhová harsány és fölényes „hogyan vannak? hogyan vannak?” kiáltással nyomult be, hogy aztán karosszékebe süppedve a következő negyedórában egy árva szót se szóljon többé, mint aki a rohamban teljesítette a rá eső részt, sőt valamicskével többet is teljesített az erejénél, s most egy időre átadja magát a jól megszolgált pihenésnek. De róla, éppen ennek alapján, rövidesen megállapították, hogy meglehetősen eredeti ember.

Egy harmadik barátom, amikor egyszer a *comment allez-vous* áldásairól és a magam időnkénti nehezségeiről beszéltem neki, azt mondta:

— Ti írók többnyire mérhetetlen jelentőséget tulajdonítotok a szónak. Kézpénznek veszitek a szavakat. Holott a szavak általában nem arra valók, hogy jelentsenek valamit, hanem arra, hogy hangozzanak, szólnak, pótolják a táskarádiót. Ez egyébként abból is látható, hogy ez a mindenüvé magunkkal hordozható zsebrádió, és még inkább a televízió, (és képzeld el, rövidesen lesz hordozható táskatelevízió is), fokozatosan elsorvasztja és kiszorítja a használatból a beszélgetést. A konverzáció a szó klasszikus értelmében ma már elavult fogalom, történelmi relikvia. Nincsenek többé *causeur*-ök: sokkal egyszerűbb, és sokkal kevesebb elmebeli fáradsággal is jár, lenyomni egy gombot és magunk helyett egy személytelen központot szólítani. De hagyjuk a jövő szociológiáját. Egy kétségtelen, s ez az, amit ti, írók elég nehezen fogtok föl: az emberek nem azért társalognak, hogy mondjanak valamit, hanem azért, mert a társas hallgatás feszélyező.

Hogy milyen feszélyező, azt magam is tapasztalhattam, miután Lindowski orvul magunkra hagyott a Bristol halljában. Bekövetkezett a rövidzárlat: nem jutott eszembe semmi. Reménykedve a lift felé pislogtam, de hiába, Mód Mártonék csak nem jöttek. Akik ismerik ezt az állapotot, tudják, hogy a csönd ilyenkor rohamosan hatványozni kezdi magát az emberben. A szavak mind kibányászhatatlanabb mélységbe merülnek; mind tömörebbé, mind áthatolhatatlanabbá válik bennünk egy ködfal. Vannak nők, akik valahogyan megérik ezt, és a segítségünkre sietnek, föloldják a feszültséget, kedves előzékenységgel megpróbálnak átvilágítani a ködfalon. Az emberben erre többnyire valami furcsa hála támad, amitől egyszerre megered a szava. Ő azonban csak állt, fejét félszótalanul lehajtva kissé, olyasformán, mint a diáklányok szokták, ha fölszólítják őket; állt a láthatatlan padja mellett és hallgatott. Lehet, hogy konokul, lehet, hogy csak közönyösen; mindenesetre bevehetetlenül, olyan mozdíthatatlanul és véglegesen, hogy nyilvánvaló volt: nem is fog megszólalni, hacsak kénytelenségből, egy jól irányzott kérdésre nem. De mit kérdeznek tőle? Mit lehet kérdezni valakitől, akit nem ismerünk? A külvilág makacsul elzárkózott: egyetlen pár sem igyekezett kintről a bárba, egyetlen részeg sem támolygott kifelé a bárból; a hall olyan volt, mint egy sivatag; még a lift is elakadt valahol, egy reménytelenül magas emeleten. Néhány tévoya, vérszegény ötlet sejlett föl bennem, de minden önbizalom híján; nyomban maguktól szét is foszlottak, még csak el se kellett vetnem őket. Nem kérdezhetem meg, hogy „hideg van kint?”, hiszen Lindowski pirosra csipett füle alapján nyilvánvaló, hogy hideg van. Nem kérdezhetem meg, hogy „mikor indul a vonat?”, mert ezt nekem legalább

olyan jól kell tudnom, mint neki; és nem kérdezhetem meg azt sem, nála vannak-e a jegyeink, hiszen Lindowski épp az imént közölte, hogy nála vannak.

Általános tapasztalat szerint ilyenkor többnyire a legbárgyúbb megoldást választja az ember. Természetesen azt választottam én is, menthetetlenül, hiszen közben tudtam, hogy a legbárgyúbb megoldást választom.

— Szóval maga Varsóban él? — kérdeztem.

— Igen.

— Állandóan?

— Igen.

— És jól érzi magát itt?

— Igen.

Ez pedig olyan volt, mint egy vizsgáztatás. Úgy is felelgetett, mint egy kellemetlen vizsgán, a legszükségesebbre szorítkozva, és a lehető legszemélytelenebbül. Az első „igen”-nel tüstént, félreérthetetlen határozottsággal tisztázta a helyzetet. Én vagyok a vendég, ő pedig a tolmács, akit a vendég mellé beosztottak és megfizetnek a szolgáltatáért. Nekem tehát jogom van, mintegy „a pénzemért”, kérdéseket intézni hozzá, neki viszont kötelessége, szintén „a pénzéért”, a hozzá intézett kérdésekre válaszolni. De csak bizonyos határig; mert arra már senki nem kötelezheti, hogy a szolgáltatán túl akár csak egy jottányit is adjon az egyéniségéből.

Kétségkívül már eleve erre a védekező álláspontra helyezkedett (korábbi rossz tapasztalatai alapján teljes joggal), de a szerencsétlen hangütés is neki látszott igazat adni. Mert ha részemről nem is volt, ő mindenestre érezhetett benne valami ízetlen fölényt, leereszkedést, nagyképű „lekezelést”, olyasmit, hogy „kegyeskedem” szóba ereszkedni vele, és ez pontosan megfelelt a „vendég” és „tolmács” viszonyáról kialakult fogalmának.

— Azt hittem, maga is magas lóról akar beszélni velem — mondta később, mikor egyszer föllemegettem neki ezeknek az első perceknek a feszélyezettségét.

Mert akit előtünk három vagy négy héttel kalauzolt, egy öntelt pökhendiségéről itthon is híres rendező — „egy nagy menő”, ahogy gúnyosan nevezte — valóban magas lóról beszélt vele, követelődzött, parancsolgatott, igényeskedett, és ráadásul szemérmetlenül kiuzsorázta: egyetlen szabad percet, egyetlen óra pihenést nem hagyott neki.

Persze nekem akkor sürgősen abba kellett volna hagynom, hiszen vékonyka lényéből csak úgy sütött az elutasítás. De az efajta ostobaság olyan, mint a lép: ha egyszer belemásztunk, nehezen kecmergünk ki belőle. S ezúttal a véletlen is ellenem esküdött. Ahogy ugyanis valami szórakozott kis mozdulatot tett, talán a ridikülje zárját kattintotta be, a kezére néztem és megláttam az ujján a jegygyűrűt.

— Asszony? — kérdeztem meglepetten.

— Igen — felelte ugyanolyan kurtán és elutasítóan, mint az előbb.

Érthettem volna belőle. De nem értettem, hanem, mint aki kifelé lépne az ingoványból, és csak jobban belesüpped, tovább faggattam:

— Gyerek?

Most végre rám nézett, de hirtelen olyan védtelenül, olyan üzötten, olyan elkínzott arccal, elmélyült szemében olyan rémült tiltakozással, hogy megijedtem. Nem tartott tovább egy másodpercnél; a következőben már újra a földre nézett, vonásai megkeményedtek, keskeny száját szigorúan összeszorította, aztán, olyan hosszú hallgatás után, hogy szinte már nem is tudtam, mire felel, s már újra ridegen és személytelenül azt mond-

ta, nem is nekem, hanem a padlónak, a földnek, az agyontaposott szőnyegnek, a semminek:

— Nincs.

Abban a pillanatban ért le Mód Mártonékkal a lift.

Ekkor tapasztaltam először, milyen csodálatosan finom antennái vannak.

Olyasmit bolygattam meg, amihez nem lett volna szabad hozzányúlnom, és most úgy voltam, mint aki sebhez ér, s utána ijedten visszakapja az ujját, mert fájdalmat okozott, s a fölhorzsolts hegen megjelent egy csöppnyi vér. „Mennyit szenvedhetett ez a szegény kis teremtés!” — gondoltam, és hogy jóvátegyem, amiért akaratlanul is bántottam, legszívesebben megsímogattam volna, mint egy megszeppent kislányt. De nem hiszem, hogy az arcom bármit is elárult ebből a tétova részvétből. Ő azonban megérezte és hálás volt érte; mint a nagyon magányos lelkek, hálás a szájalomért, s egyáltalán azért, hogy észreveszik, hogy fáj nekik valami: hogy ők is élnek, ők is emberek. Főlemelte a fejét, újra rám nézett, jellegzetes, szomorkás félmosolyával, jobb szemöldökét egy parányit fölvonva, és nagy, barna szeméből valami meleg köszönetféle sugárzott. De ez sem tartott tovább annál az egy-két másodpercnél, amíg Mártonék a liftől odaérték hozzánk a csomagjaikkal.

Mínthogy Lindowski meglepett, rám hárult a kölcsönös bemutatás. Kétszer egymásután nyúlt ki a vékonyka kéz, kedves merevséggel — félszeg kamaszlányok szoktak így kezet nyújtani — és kétszer egymásután rebbent meg a keskeny ajk; nyilván a nevét mondta, de olyan halkán, elharapva, hogy nem lehetett megérteni. Összeszedte a kulcsainkat, fürge gyík-surranással a pulthoz ment velük.

— Hogy hívják? — kérdezte Tóbiás Laci, abban a hiszemben, hogy csak az ő százkilencven centis régióiba nem hatolt föl a hang. De mert nem tudtuk mi sem, s mert egyébként is rosszkedvű és kialvatlan volt, két-három szipákolás után méltatlankodni kezdett. — Ez az egész út nem ér egy fabatkát se. Először a nyakunkba löcsölik Madame Schwalbét, most meg utazgassak másfél hétig valakivel, akinek még a nevét se tudom.

— Ne türelmetlenkedj mindig — korholta tréfás atyáskodással Márton. — Bíz csak rám, majd én kimuzsikálom belőle.

Fölöltötte legőregurasabb modorát és azzal fogadta a visszatérő tolmácsnót, hogy töprengve a karórájára meredt.

— Mondja, kedves, van még öt percünk?

Nem tudta mire vélni a kérdést, de látszott rajta, hogy hirtelen gyanakodni kezd, mert a mondatnak volt némi évődő mellékhangsúlya, és Márton jámbor együgyűséget mímelő arcán, a szeme körüli ráncokban is bujkált, szokás szerint, egy kis hamiskás mosoly.

— Kint vár a Szövetség kocsija — mondta.

Így, ezzel a hivatásszerű komolysággal védekezett sokszor még később is, ösztönszerűen, ha Márton talányos tréfálkozása zavarba hozta.

— Nem a kocsiiig gondoltam, hanem a vonatig.

— Addig még van.

Telefonon sem mondhatják be hivatalosabb közönnyel a pontos időt.

— Akkor, ha megengedi, kérdeznék valamit.

— Tessék.

— Tudja, kedves, az én koromban már rosszul hall az ember, — és valósággal megroggyant, térdben és vállban, mutatva, hogy milyen öreg,

tenyerét pedig a füléhez tartotta, és mint a nagyothallók, fölemelte egy kicsit a hangját. — Azt szeretném kérni, ismételje meg a nevét.

— Anna.

Kurtán, hivatalosan hangzott, mint egy anyakönyvi adat. De Márton nem lehetett ilyen könnyen lerázni.

— Anna, Anna — ízlelgette, s úgy forgatta a szájában, mint egy gerezd gyümölcsöt. — Szép, nyájas név. Csakhogy — folytatta hunyorogva, és aggályosan közelebb hajolt — föltételezem, hogy van másik neve is. Úgy értem, vezetékneve.

Most már lehetetlen volt észre nem vennie, hogy az egész csak móka. Elnevette magát.

Akaratlanul kibuggyanó, ügyetlen, diákos nevetés volt.

— Akli Anna vagyok.

Megperdült félkörben a sarkán, mintha mindhármunknak még egyszer bemutatkoznék — ezt is olyan kislányosan, egyszerre kecsesen is, meg félszegen is — aztán fölkapta a táskáját és sietve elindult a kijárat felé.

Mi történt még ezen az estén? Legföljebb annyi, hogy amikor a pályaudvarnál kiszálltunk a kocsiból, egyszerűen elvettem tőle a bőrdíjót.

— És én mit viszek? — kérdezte tiltakozva.

— Ezt — mondtam, és kezébe nyomtam a könnyű kis kézitáskámat.

Rám nézett, határozottan és szigorúan.

— Nem szoktam meg, hogy mások vigyék a kofferomat.

— Nem baj. Most majd megszokja.

Vállat vont, s ment előre a táskámmal, megkeresni a krakkói vonatot.

Később, a hálókocsiban, amikor már mind a ketten lefeküdtünk, Mód Márton leszólt a felső ágyból.

— Te persze a csaláodra gondolsz; mielőtt elalszol.

— Arra. És te?

— Én Lalikára.

— Szóval a csaláodra. Hiszen a feleséged.

— Ez más — mondta. — Ehhez te nem értesz. No, jóéjszakát. Szöszmötölt, forgolódott, eloltotta a villanyt.

— Alszol? — kérdezte egy idő múlva.

— Nem.

— Csak azt akarom még mondani, hogy elég baj az embernek, ha nem szeretik eléggé. De még annál is sokkal nagyobb baj, ha nincs, akit szeressen.

KRAKKÓ

Krakkóban aztán végleg föloldódott köztünk minden merevség.

Kora hajnalban érkezünk. A hálókocsit félretolták; aki akart hétig alhatott benne.

Mi Mártonnal már fél hétkor lent voltunk a rámpán. A hideg, éles novemberi reggelben itt is, ott is befagyott tócsákon szikrázott a kisütő nap fénye.

Föl-alá sétáltunk a vagon előtt, vártuk a többieket.

Elsőnek Anna jött, háromnegyed hétkor. Frissen szökkent le a lépcsőn; sima, gyüretlen arcán nyoma sem volt az átutazott éjszakának (egész útunk folyamán sose volt fáradt, és mindig mintha skatulyából húzták volna ki). Fázósan dörzsölte a kezét, ahogy hozzánk lépett.

— Hogy aludtak az elvtársak ?

Márton elhajtotta a cigarettáját, és jellegzetes békapislogásával ránézett.

— Az elvtársak — és megnyomta a szót — valószínűleg jól aludtak. Az *útitársak* közül azonban, sajnos, csak az egyik, mert én még háromkor is fönt voltam. És asszonytársnó ?

Anna elnevette magát.

— Hát hogy szólítsam az elvtársakat ?

— Például úgy, mint régen a királyi leiratok a minisztereket. Kedves Széll ! Kedves Wekerle ! Kedves Mód ! De ha ez túl rövid, lehet úgy is, hogy kedves Mód Márton. A Mód-ot egyébként el is lehet hagyni, az pedig, hogy kedves-e, vagy sem, majd csak ezután fog elválni. Tehát marad a Márton. De ha az asszonytársnó jobbnak látja, felőlem lehet Márton bácsi is. Marci csak azért nem, mert soha életemben nem szólítottak Marcinak, még szegény édesanyám se.

Ennek aztán az lett az eredménye, hogy Anna a következő napokban, valahányszor rájárt a nyelve a megszokott *elvtársakra*, félúton sietve lenyelte a szót, és mint a feleletébe belezavarodott diáklány, újra neki-rugaszkodott a mondatnak, a legkörmönfontabb általános alanyokkal kerülve ki a közvetlen megszólítást.

Hétkor, amikor már közeledett a vasúti személyzet, hogy kiürítse a kocsit, megjelent végre Tóbiás Laci is. Fogtuk a csomagjainkat — mint eztán vita nélkül végig az úton, Anna az én kis kézitáskámat, én Anna kofferjét — minden aggodalmunk ellenére azonnal kaptunk taxit, és hattunk a Cracoviába.

— Remélem, megvannak a szobák — aggályoskodott a kocsiban Anna. — Lindowskival sose lehet tudni.

Megvoltak, és később is rendben megvolt minden; végülis meg kellett állapítanunk, hogy Lindowski végzetes megbízhatatlansága puszta legenda; lehet, ő maga terjesztette magáról, hogy érdekesebb legyen.

A hallban vártuk, hogy megkapjuk a szobakulcsunkat és visszaadják az útleveleinket. Sorjában szólítottak a büroből, először engem, aztán Mártont, aztán Lacit.

— Anna Mrazek ! — hangzott negyediknek.

— Most már ezt is tudjuk — mondta Márton pislogva, mikor az asszony visszajött a pultról.

— Mit ? — kérdezte és fölszaladt kicsit a jobb szemöldöke.

— Hogy a férjét Mrazeknek hívják. Ha ugyan jól értettem.

— Jól értette. Különben sem titok; ha kérdezi, én is megmondtam volna. Tessék: Jerzy Mrazek, tanár, huszonnyolc éves, haja szőke, szeme kék, magassága százhetvennyolc centi, származása értelmiségi. Kíván még tudni valamit az elvt... Kíván még tudni valamit ?

— Már csak azt, van-e fürdőszobánk.

— A Cracoviában csak fürdőszobás szobák vannak...

— És, hogy hánykor találkozunk.

Fél tízkor találkoztunk a hallban. Megregeliztünk, és nekivágtunk a városnak.

A nap eltűnt, vastag rongyokban lógott az ágról a köd, ahogy a sétány kopasz fái alatt a Jagello egyetem felé mentünk.

Jártunk az ódon, faburkolatos nagyteremben, melynek padlóját hajdan a krakkói magyar *bursa* tagjainak csizmái koptatták. Jártunk abban a köralakú, középkorból maradt bástyaépületben, ahol egykor a Krakóba érkező árus szekerekre rótták ki a vámot, most pedig — mint az egyik sarokban egymásra tornyozott székek is mutatták — nyaranta színlelő-

adásokat, hangversenyeket, ifjúsági találkozókat és dzsessz-fesztiválokat tartanak. Jártunk a Ryneken, a posztóházban, ahol kétoldalt kis fülkéikben az ősi címerek alatt új kereskedők árulnak mindenféle értéket és ócskaságot, krakkói papucstól levelezőlapig és zakopanei szőtttestől varrottas könyvjelzőig; nézegettük az árukat és árusokat és piros mikrokordbársonyt kerestünk.

Álltunk a posztóház előtt a téren, a sűrű galambtipegésben és szüntelen galambsuhogásban, s a ritkuló ködből néztünk fölfelé a Mária templom csillogó tornyára — mert lent még köd volt, de a templom homlokzatától följebb, mint egy áttetsző arany fátyol fölött, már sütött a nap, és ragyogtak a tornyok — s vártuk, hogy a párkánynál megjelenjék az ór és elfújja a *heyнал*-t (amiről megtudtuk, hogy magyar jövevényszó), ezt a soha be nem fejeződő dallamot, mely századok óta mindmáig ott csuklik el Krakkó fölött, ahol annak idején a kürtös torkába fúródo tatár nyíl megszakasztotta. Jártunk a Mária templom derengő éjszakájában, ahol egy-egy szent lábánál lobogó gyertya szűk fénykörében bizáncias áhítatba görnyedve imádkoznak a hívők, s pontban tizenkettőkor a sekrestyés asztmás szuszogással kiakasztotta az oltár sokmázsás szárnyait, meggyújtotta a reflektorokat és föltárta előttünk Wyt Stosz csodáját. Jártunk a bástyák alatt, ahol az utolsó őszi levelek peregtek a fákról; mint Krakkó süveges-csizmás dunatáji vendégei régen, besétáltunk a kaputorony alatt; ögyelegtünk föl-alá a Floriaskán és piros mikrokordbársonyt kerestünk.

Jártunk a Czartoryski múzeumban, kódexek és fajánszok közt; leültünk a képtárban a padra és illendően megcsodáltuk a Menvétes Hölgý leonardói báját; s én még külön a szívemnek oly kedves Cranach kis portréit (mint egy levelezőlap-sorozat, vagy egy leporelló) a Jagelló család tagjairól. Amikor kiléptünk az utcára, nyilván mert fölismerete, hogy magyarul beszélünk, hozzánk lépett egy lengyel, prémes bekecsben, bricseszenben, zergetollas kalapban, akár egy kikopott uraság egy magyar megyezékhelyről, és szemlátomást számtalan kunica szeszek után, átölelte Tóbiás Lacit, vagy mert a legmagasabb volt köztünk, vagy mert hozzá volt a legnagyobb bizalma, és szlávos akcentussal, tört *magyarsággal* azt mondta: „Elje lengyel-magyar testvérség”, aztán ujját figyelmeztetőleg ajkára tette, „*silentium maximum*” — suttogta és imbolyogva eltávozott.

Voltunk természetesen a Wawelban, lenéztünk a bástváról a derék-szögben kanyarodó Wislára. bolvonstunk a katedrális királysírjai közt, láttuk Kázmér király áhítatba kövült arcát, melynél emberibben átszellemült talán csak Chartres-ban találni, és láttuk a kedves és jószágos Jadwiga szarkofágján a szerelmesek könyörgő levélkéi mellett azt a tintapacás cédulát is, melven egy riadt kis Gracja kérte, hogy ne feleljen másnap biológiaiából. Álltunk a palota udvarán, a karcsú oszlopok és könyved ívek reneszansz buvöletében, posztópanucstól köve csoszostunk a Wawel teremrengetegében; láttuk fölvonva, teljes díszében Kara Musztafa sátrát, melyet Sobieski János zsákmányolt a töröktől Bécs alatt; s a boltíves alsó termekben, egy fiúiskola meg egy lánviskola közé szorulva, láttunk megszámlálhatatlan fegyvert, ép és csorba lándzsákat, hálókony, ezüsthévíví damaszkuszi penéket és megfeketedett, idomtalan, kétélű német kardokat, szaracén szablyát és angol tört, nuskákat minden változatban, különböző vértetek és páncélokat, paizsokat és koniákat, dzsidákat és egyéb leleményes övilkoló szerszámokat, s láttuk egy sarokban a levitézlett ágyúgolyók mélabús görögdinnye-halmait.

(Folytatjuk.)